

Rapporten van de
Huygens-Commissie.

NATUUR- EN
STERRENKUNDE
RU UTRECHT

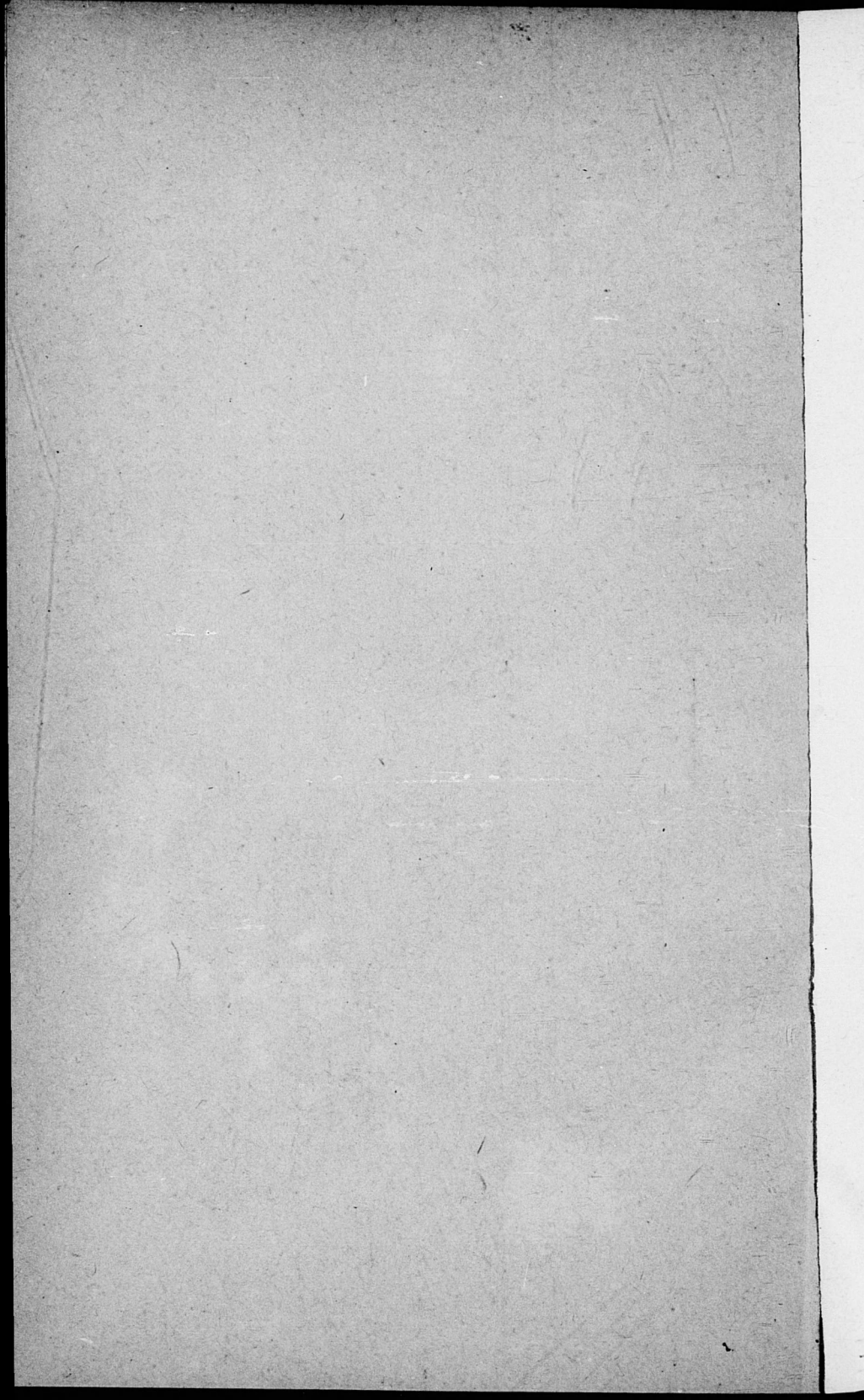
4A30

155

7a
6

Sterrewacht
UTRECHT.

4A30

433

GESCHENK
VAN
Prof. J. A. C. OUDEMANS.
AUGUSTUS 1900.

VOORLOOPIG RAPPORT DER HUYGENS-COMMISSIE

AAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
TE AMSTERDAM.

Uwe Commissie bestaat thans uit de Heeren:

BIERENS DE HAAN, *Voorzitter*,

GRINWIS,

VAN DEN BERG,

BOSSCHA,

LORENTZ, *Secretaris*,

VAN DE SANDE BAKHUIJZEN,

J. A. C. OUDEMANS,

CAMPBELL en

W. N. DU RIEU.

Het voorloopig onderzoek vooral omtrent de briefwisseling van CHRISTIAAN HUYGENS is nog wel niet afgelopen, maar is toch reeds zooverre gevorderd, dat Uwe Commissie in hare laatste vergadering tot het besluit komen kon, om daaromtrent dit voorloopig verslag uit te brengen.

De HUYGENS-verzameling, berustende aan de Universiteitsbibliotheek te Leiden, is zeer uitgebreid en belangrijk: zij is door het lid BIERENS DE HAAN onderzocht, ten opzichte van genoemde briefwisseling. Daarbij werden gevonden in:

portefeuille met brieven in minuut van HUYGENS 420

portefeuilles met adversaria, aan HUYGENS. . . 119

minuut-brieven van HUYGENS. 56

portefeuille met brieven aan hem 794

waarbij noch brieven van hem. 12

Sterrewacht Zonn
UTRECHT

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1977 7410

II A 416

portefeuille met familie-brieven van HUYGENS.	398
en aan hem.	143
nog andere portefeuilles brieven van HUYGENS.	86
en aan hem.	114

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat de genoemde familiebrieven ten deele ook over wetenschappelijke onderwerpen handelen.

In het Stedelijk Archief ter stadhuize van Amsterdam worden gevonden brieven van HUYGENS.	12
en aan hem.	56

In de Bibliotheek der Koninklijke Akademie van Wetenschappen worden gevonden brieven van HUYGENS.	5 + 2
en aan hem.	4 + 6

Het lid CAMPBELL vond in het Museum Westrheennianum, brief aan HUYGENS.	1
---	---

Het aantal brieven, in ons land aanwezig, zoude derhalve bedragen, van HUYGENS.	991
en aan hem.	1237

Mogelijk evenwel zal men nog hier of daar een brief kunnen opsporen; waartoe de noodige maatregelen reeds beraamd zijn.

Wat de briefwisseling aangaat, die buitenslands bewaard wordt, heeft het lid DU RIEU in Duitschland voorloopig niets gevonden. Het lid VAN DE SANDE BAKHUIZEN vond in Italië en Frankrijk:

Accad. del Cimento, van HUYGENS.	4 + 1
Florence, aan hem.	4
Observatoire de Paris, van HUYGENS.	8
aan hem.	10
Bibliothèque Nationale, aan HUYGENS.	9

Het lid BIERENS DE HAAN vond in Engeland:

British Museum, van HUYGENS.	12
--------------------------------------	----

Royal Society, van HUYGENS	88
aan hem.	21

Het verder onderzoek naar de brieven, die zich buitenslands bevinden, zal nog moeten worden voortgezet; waartoe zich allicht dit jaar wederom goede gelegenheid zal voordoen.

Uit hetgeen tot nu toe in dezen is gedaan, bleek echter reeds genoegzaam, niet alleen de groote uitgebreidheid van de briefwisseling van HUYGENS, maar evenzeer haar wetenschappelijk gewicht; immers, veel bevattende, wat men in dezen tijd aan geleerde tijdschriften zoude toevertrouwen. Ook bevatten deze brieven — wegens den hoogen maatschappelijken stand van HUYGENS zelf en van andere leden van zijn geslacht — veel merkwaardige bijzonderheden, van algemeen zoowel als van meer bijzonder karakter. Uwe Commissie rekende het dus van het hoogste belang, deze brieven te doen drukken.

Verder meende Uwe Commissie eenparig, dat tot goed verstand der brieven van HUYGENS, die aan hem noodzakelijk zijn: als te zamen een geheel uitmakende, en op elkander verwijzende. Alleen langs dezen weg kan men een juist en zuiver beeld verkrijgen van HUYGENS in den lijst van zijnen tijd; van een man, die toen reeds door zijne tijdgenooten algemeen vereerd werd als iemand van geheel ongewone gaven, als een heros.

Hoezeer reeds nu belangrijke zaken werden ontdekt, is het voor het voorloopig gedeelte van de taak Uwer Commissie noodzakelijk, die geheele briefwisseling aan eene nauwgezette studie te onderwerpen. Op die wijze alleen zal het mogelijk kunnen zijn, een voorstel te doen omtrent aantal en omvang der brieven, wier uitgaaf wenschelijk is; en evenzeer omtrent den vorm, waarin dit zoude behooren te geschieden.

Maar daartoe is het een volstrekt vereischte, die brieven in duidelijk afschrift te bezitten, en vóór zich te hebben.

Enkele zijn reeds afzonderlijk hier en daar uitgegeven, en deze behoeven natuurlijk niet gecopieerd, slechts gecollationneerd te worden. Maar bij de overigen is voor het gebruik meerendeel een duidelijk afschrift een noodzakelijk vereischte.

Daar zulk overschrijven tijd en geld kost, stelt Uwe Commissie aan de Akademie voor, haar nu reeds daartoe in staat te stellen, en daaromtrent het volgende besluit te nemen -- nog geheel afgescheiden van de later te behandelen vraag omtrent de wijze van uitgeven zelve --:

1°. de Commissie kan voortgaan met de voorbereiding van de uitgaaf van de werken en briefwisseling van CHRISTIAAN HUYGENS;

2°. op de Begrooting van 1884 wordt daartoe aan de Commissie een crediet van f 600 geopend.

Namens de Huygens-Commissie:

D. BIERENS DE HAAN, *Voorzitter.*

H. A. LORENTZ, *Secretaris.*

R A P P O R T

VAN DE

H U Y G E N S - C O M M I S S I E.

(Uitgebracht in de Vergadering van 29 November 1884.)

Na U een jaar geleden een voorstel omtrent de bewerking van de uitgegeven werken en de briefwisseling van CHRISTIAAN HUYGENS gedaan, en van het door ons gevraagde en voorloopig door U toegestane subsidie, later, bij Besluit der Algemeene Vergadering, slechts een gedeelte ontvangen te hebben, zijn wij met goeden moed aan het werk getogen.

Het stond bij ons vast, en deze overtuiging werd onder den arbeid steeds bevestigd, dat het vóór alles noodzakelijk was, eerst een afschrift der briefwisseling te verkrijgen, vóór dat er van eene bewerking daarvan sprake kon zijn. Wij begonnen met één schrijver daarvoor aan het werk te zetten, maar reeds in het begin van den zomer moest dit aantal tot vier worden uitgebreid, omdat het verschil in taal en de soms zeer uiteenlopende moeilijkheden van het handschrift telkens eene verdeeling noodzakelijk maakten. Wegens onze geringe geldmiddelen was het zeer gelukkig, dat wij bijzonder goed mochten slagen, terwijl ons lid DU RIEU ons met zijne groote ondervinding in deze goede diensten bewees.

Onder dankbetuiging vermelden wij de medewerking, die wij mochten ondervinden van den Heer Govi, Hoogleraar te Napels, die op enkele, ons onbekende, uitgegeven brieven van HUYGENS ons heeft opmerkzaam gemaakt, en ons verder behulpzaam wilde zijn bij het onderzoek in de Italiaansche

bibliotheken; maar inzonderheid die van den Heer CH. HENRY, Bibliothecaris der Sorbonne. Deze heeft ons mededeeling gedaan van al wat hij, bij een vroeger onderzoek in Frankrijk en Italië, aangaande geschriften en brieven van en aan HUYGENS had gevonden; waardoor wij zijn te weten gekomen in welke verzamelingen, vooral in Parijs, zich tal van die stukken bevinden, en ook (hetgeen van niet minder gewicht is), welke verzamelingen hij reeds vruchteloos had doorzocht. Daarenboven heeft hij ons de afschriften van een 30-tal brieven van en aan HUYGENS, die hij vroeger vervaardigd had, belangeloos afgestaan; vele van die brieven waren ons nog niet bekend.

Een rijke bron voor onze kennis van het wetenschappelijk leven van HUYGENS heeft het lid VAN DE SANDE BAKHUYZEN, tijdens zijn verblijf in Parijs, gevonden in de onuitgegeven Régistres de Mathématiques et de Physique de l'Académie de Paris, welke de Notulen der Akademie-zittingen van den aanvang af bevatten. De tijd ontbrak hem om al de deelen dier Registers geheel door te lezen, maar bij een gedeeltelijk onderzoek vond hij reeds een 57-tal grootere of kleinere stukken, rapporten en berichten, van en over HUYGENS.

Van belang zijn ook de verkorte Notulen van de zittingen der Royal Society, in hare History by TH. BIRCH. Gedeeltelijk is dit werk door VAN DE SANDE BAKHUYZEN doorzocht, evenals het Journaal van CONSTANTIJN HUYGENS, waarin op een 100-tal plaatsen van CHRISTIAAN wordt melding gemaakt. Zie Bijlage A.

Onze staf van schrijvers leverden ons tot nu toe 722 brieven van en 598 aan HUYGENS. Maar deze afschriften moesten nu gecollationneerd worden.

Behandelen wij eerst de brieven van HUYGENS, met uitzondering namelijk van zijne briefwisseling met zijne broeders, die nog niet is afgeschreven. Ons stonden ten dienste, voor een deel, een boekdeel met gedeeltelijke apographa, een aantal minuten van de hand van HUYGENS zelf (gedeeltelijk met korte opgaaf van den inhoud), en een trouwens klein aantal van de brieven zelf. Vooral waren de

minuten, die overal in den rijken schat, aan de Leidsche bibliotheek aanwezig, moesten worden opgezocht, van veel waarde, ook omdat zij dikwerf aan het hoofd een korte opgaaf der stof bevatten, die HUYGENS schijnt opgeteekend te hebben, voordat hij zijn brief begon. Het lid BIERENS DE HAAN belastte zich met dit onderzoek en dit collationneeren, en op eenige brieven na is deze arbeid nu afgelooopen. De hier aanwezige verzameling bevat in vier folio portefeuilles, 640 brieven van HUYGENS, behalve 38 brieven zonder adres, doch met datum; en 44, waarbij én adres én datum geheel ontbreken. In Bijlage B vindt men opgeteekend, hoeveel brieven er aan ieder geschreven zijn en over welken tijd zij loopen. Het zal straks onze taak worden te trachten, die 82 brieven zonder adres aan hun werkelijk adres terug te brengen, en, waar mogelijk, hun datum te bepalen; bij een zeker aantal hunner was hem dit reeds gelukt.

Wat verder de brieven aan HUYGENS betreft, met hunne collationneering hielden zich de leden LORENTZ, VAN DE SANDE BAKHUYZEN, DU RIEU en BIERENS DE HAAN onledig; er werden tot dus verre 467 brieven nagezien, waaromtrent men in Bylage C het noodige vindt opgeteekend.

Gestadig gaan wij voort met het doen afschrijven en het collationneeren van het afgeschrevene.

In ons vorig Rapport werd melding gemaakt van enkele reeds uitgegeven briefwisselingen, en toen de meening uitgesproken, dat die alleen te collationneeren zouden zijn. Maar het is noodzakelijk gebleken voor onze latere rangschikking der brieven, daarvan ook afschriften te doen nemen. Tot vermindering der kosten is echter voor oud aangekocht een exemplaar van de uitgaaf van UYLENBROEK's »Exercitations enz''; het exemplaar is uit elkander genomen en de brieven van HUYGENS bij de overige opgenomen. Deze zijn echter eerst met de oorspronkelijke minuten vergeleken. Al was dit werk, ook wegens het dunne drukpapier, niet gemakkelijk, het bespaarde vrij wat kosten. Evenzoo is de »HUYGENS et ROBERVAL'' van CH. HENRY gebruikt.

Had deze arbeid van collationneeren zijne vele bezwaren, er was ook eene lichtzijde aan verbonden: want telkens

stootte men bij het zoeken naar de minuten op belangrijke stukken. Zoo werd bijv. in een Rapport van HUYGENS aan de O. I. Comp. omtrent de reis van een schip naar de Kaap de Goede Hoop — waarbij zijne horologiën zouden beproefd worden als middel tot lengtebepaling op zee — gesproken over eene kaart, waarop met drie verschillend gekleurde lijnen de uitkomsten dier proefnemingen waren geteekend. Deze kaart werd in het Archief der O. I. Comp., te 's Gravenhage berustende, nagespoord, doch te vergeefs. Eenige dagen later in de Adversaria nazoekende, kwam niet alleen deze kaart, in verschillende vormen nog wel, voor den dag, maar werd ook het daarbij behoorende Scheepsjournaal van JOH. DE GRAAF zelf gevonden.

Nu wij het een en ander omtrent het verledene hebben medegedeeld, mogen wij nog eenige beschouwingen over de toekomst doen volgen.

Thans toch zijn wij in staat om, hoezeer slechts bij grove benadering, op te geven welken omvang de uitgaaf van de werken en brieven van HUYGENS zoude beslaan. Nemen wij daartoe als maatstaf de uitgave van de Oeuvres de Laplace 1876 enz., dan bevat eene volledige bladzijde van dat werk 1880 letters. Dit zij dus onze normaalbladzijde.

Verder bevatten gemiddeld iedere bladzijde bij de afschriften der brieven 37 regels $\times 36 = 1332$ letters.

de Opera Reliqua van HUYGENS . . 1750 »

de Opera Varia 1890 »

Nu bevatten de afschriften der 722 brieven van HUYGENS 1396 bladzijden: dit geeft voor het geheele aantal, begroot op 2500 brieven, 4800 bladz., dat is naar de vermelde maatstaf 3420 normaalblz.

De Opera Varia tellen 776 bladz., dat is 778 normaalblz.

De Opera Reliqua $315 + 226 + 184 = 725$ bladz. druks. Bovendien in denzelfden vorm uit de Acta Eruditorum, de Mémoires de l'Académie, de Philosophical Transactions, het Journal des Savants nog 162 bladz., dus te zamen 887 blz., d. i. 827 normaalblz.

Waarbij nog zouden komen uit de *Régistres de Mathématiques et de Physique de l'Académie*, uit *BIRCH, History of the Royal Society*, uit het Journaal van *CONSTANTIJN HUYGENS* enz., nog wellicht 100 normaalblz. derhalve te zamen bij raming 5125 normaalblz.

De kosten, aan zulk eene uitgaaf verbonden, gaan — wij behoeven het wel niet nader te betoogen — de krachten van de gewone, reeds zoo zuinige, inkomsten van de Kon. Akademie van Wetenschappen te boven, en wij zouden met reden aarzelen haar daartoe een voorstel te doen. Liever bepalen wij ons tot het volgende voorstel: dat de Akademie hare Commissie den wetenschappelijken arbeid late voortzetten; dat deze derhalve voortga met het in orde brengen van de briefwisseling van *HUYGENS*; deze daarop aan een nauwgezet onderzoek onderwerpe, en daarvan gebruik make tot het vinden van de beste wijze om de geheele uitgave voortebereiden; dat echter de Akademie zich niet inlate met de voor haar te drukkende uitgaaf.

De conclusie, waarmede wij eindigen, luidt dus:

1°. dat de Akademie voortga met haar subsidie voor de wetenschappelijke bewerking der briefwisseling en werken van *CHRISTIAAN HUYGENS*;

2°. dat zij hare Commissie machtige om maatregelen tot de uitgave daarvan te nemen onder dien verstande, dat de wetenschappelijke bewerking aan de Akademie verblijve.

Amsterdam,

29 November 1884.

Namens de Commissie:

D. BIERENS DE HAAN, *Voorzitter.*

H. A. LORENTZ, *Secretaris.*

B I J L A G E A.

LIJST VAN STUKKEN VAN CHR. HUYGENS TIJDENS ZIJN LEVEN UITGEGEVEN EN NIET OPGENOMEN IN DE OPERA VARIA EN DE OPERA RELIQUA.

In »Mémoires de l'académie royale des sciences depuis 1666 jusqu'a 1699."

Tome X, page 341. Extrait d'une lettre de M. HUYGENS. Ook opgenomen in het Journal des scavans. Tome II, page 532.

In het »Journal des scavans."

Tome I, page 106. Extrait de deux lettres de Londres et de la Haye, touchant l'usage des pendules. (De eerste brief is opgenomen in de opera varia pag. 211, de tweede niet).

Tome II, page 532. Extrait d'une lettre de Mr. HUYGENS à l'auteur du journal 18 Mars 1669. Ook in »de Mémoires de l'Académie (zie boven).

In de »Philosophical transactions."

Vol I, page 98. Uittreksel uit een brief van HUYGENS over de vervaardiging van lensen.

Vol IV, page 925. Summary account of the laws of motion communicated by Mr. CHR. HUYGENS in a letter to the R. S. and since published in French in the Journal des scavans 18 March 1669. (In het kort wordt hierin mededeeling gedaan van hetgeen in H's brief voorkomt, met verschillende opmerkingen van den uitgever der Phil. Trans.

Vol. V, page 2093. On the appearance of Saturn's ring in 1670.

Vol. VI, page 3026. Letter on some observations made at Paris on Saturn's ring. An extract of a letter written at Paris. Nov. 7, 1671 by Mr. CHR. H.

Vol. VIII, page 6119. Letters between Mr. HUYGENS and Mr. SLUSIUS about an optical problem. (Gedeeltelijk opgenomen in de Opera Varia pag. 759, voor het grootste deel niet).

Vol. IX, page 90. His thoughts of Mr. HOOKE's observations for proving the motion of the earth. Extract of Mr. CHR. H's letter to the publisher 15 May 1874 from Paris.

Vol. X, page 443. Experiments on the airpump by Papin, directed by HUYGENS, as appears in the Discourse, printed at Paris 1674.

Vol. X, page 477. Experiments made on the airpump upon plants together with a way of taking exhausted receivers away from off the said engine tried by the same persons mentioned in N°. 119.

Vol. X, page 492. Experiments on the preservation of bodies. Continuation of the experiments by HUGENS and PAPIN.

Vol. X, page 542. Experiments on animals in the airpump by HUGENS and PAPIN.

Vol. X, page 544. Promiscuous experiments in the airpump by HUGENS and PAPIN.

Vol. VII, page 5027. An attempt to render the cause of that odd phenomenon of the quicksilver remaining suspended far above the usual height in the Torricellian experiment. Extract of a letter to the author of the Journ. des Sc. 25 July 1672 (korte mededeeling der proeven in de Opera Varia pag. 769 beschreven, benevens beschouwingen van den uitgever der Phil. Trans.)

In de »Acta eruditorum"

1691. Pag. 281. CHRIST. HUGENII dynastae in Zulichem. Solutio ejusdem problematis.

1694. Pag. 339. Excerpta ex epistola C. H. Z. ad G. G. L.

B I J L A G E B.

VOORLOOPIGE LIJST DER BRIEVEN, DOOR CHR. HUYGENS GESCHREVEN.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
1	1683	S. Alberghetti.
1		van den Andel.
9	1664, 1665	Auzout.
1	1656	Aynscom.
1	1657	von Baerle.
2	1691	P. Baert.
2	1656, 90	E. Bartholinus.
1		H. Basnage.
5	1690—93	Boyle.
1	1690	B. Bekker.
2	1659	Belair.
2	1685	de Beringhen.
3	1652—58	de Bie.
4	1693—94	Bignon.
3	1690—93	van de Blocquery.
1	1658	A. Boddens.
32	1657—62	Bouillaud.
4	1657—58	H. Bruno.
1	1657	van der Burgh.
1	1665	van Call.
2	1656	Calthoff.
1	1665	Campani.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
17	1656—66	de Carcavy.
2	1684, 86	Cassini.
1		de Caze.
26	1656—66	Chapelain.
1	1688	de la Chapelle.
2	1675	Duc de Chevreuse.
1	1664	Chieze.
3	1687	H. Coets.
10	1665—82	Colbert.
4	1656	A. Colvius.
1		des Combes.
2	1659	Conradus.
2		Costerus.
1	1675	Couterie.
1	1691	G. Cuperus.
1	1663	Cusson.
1		Dalence.
1		Dierkens.
2	1656, 66	Elsevier.
4	1668	Estienne.
1		de la Faille.
4	1687—91	Fatio de Duilliers.
1	1679	Fermat.
2	1687	Friquet.
3	1683—86	B. Fullenius.
6	1669—82	Gallois.
1		van Gangel.
2	1659—60	du Gast.
3	1687	P. Gentius.
1	1657	Gobert.
2	1651—54	J. Golius.
1	1691	Gousset.
2	1687, 91	A. de Graaf.
5	1688—93	J. de Graaf.
1		Gregorius Scotus.
6	1652—53	Gutschovius.
1	1684	de Hautefenille.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
14	1639—65	N. Heinsius.
12	1656—1665	J. Hevelius.
12	1682—1693	de la Hire.
1	1662	Hobby.
1	1658	Hodierna.
16	1690—94	Marq. de l'Hospital.
1	1682	de Hubert.
12	1657—88	J. Hudde.
1	1690	D. Huet.
3	1641—48	Christ. Huygens, Grootvader.
13		Const. Huygens, Vader.
8	1648—93	Const. Huygens, Broeder.
3	1645—61	Lodewijk Huygens, Broeder.
2	1692	Hubertus Huygens.
1	1675	Justel.
1	1664	de Kincardin.
10	1652—65	A. de Kinnero a Loewenthurm.
1	1683	de Lannion.
1	1690	van Leeuwenhoek.
30	1674—94	G. G. Leibnitz.
7	1660—73	Princeps Leopold ab Hetruria.
1	1655	Th. de Leydis.
2	1653, 54	Lipstorp.
3	1683—85	de Louvois.
1	1692	van Merle.
2		Mersenne.
4	1691	Meyer.
5	1656—59	Milon.
2		Mocchi.
1	1646	du Mont.
5	1666	de Montmort.
12	1664	Moray.
1	1665	Mouton.
19	1666—75	Oldenburg.
1	1664	P.
4	1650—66	Pagetius.
3	1690, 91	D. Papin.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
1	1659	B. Pascal.
1	1679	Pelisson.
2	1675, 86	Perrault.
1	1660	Madem. Perrault.
1	1687	Petcom.
5	1659—66	Petit.
1		Pieck.
3	1660—64	D. Rembrantsz van Nierop.
1		Reyer.
5	1655—56	de Roberval.
3	1664—66	Duc de Roannes.
4	1677—90	Ol. Römer.
7	1675—84	de la Roque.
1	1694	de Rosey.
2	1665	le Roy.
2	1660. 65	C. C. Rumphius.
1	1665	Ruysch.
2	1652	A. de Sarasa.
57	1651—60	F. van Schooten.
1	1665	Schulerus.
6	1652—59	Seghers.
29	1657—74	R. Slusius.
1	1675	Smethwick.
2	1692, 93	Steigerthal.
1	1660	H. Stevin.
4	1652—60	A. Tacquet.
1	1656	Tassin.
5	1664—66	Thevenot.
3	1665—77	Thuret.
2	1687	Tschirnhaus.
1	1666	Ulenburg.
1	1690	Vegelin van Claerbergen.
17	1651—65	Gregorius a St. Vincentio.
2	1665	Vlitius.
1	1653	de Vogelaar.
4	1689—93	D. de Volder.
1		de la Voye.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
10	1655—1660	J. Wallis.
1	1694	Wichers.
2	1663	J. de Wit.
1		Duc de York.
1	1658	Neef?
2		Staten-Generaal.
3	1688—93	Bewindhebbers O. I. Compagnie.
38		Onbekenden met datum.
44		» zonder datum.

B I J L A G E C.

LIJST VAN TOT DUSVERRE OVERGESCHREVEN BRIEVEN AAN CHR. HUYGENS.

Aantal.	Brieven aan HUYGENS.
1	S. Alberghetti.
5	Auzout.
2	P. Baert.
1	W. Balle
2	E. Bartholinus.
4	Bayle.
3	Bellair.
1	Bertet.
3	A. Boddens.
1	Borchese.
42	Bouillaud.
2	R. Boyle.
3	G. Brereton.
1	Brienne.
1	de Brion.
3	H. Bruce.
5	Brunetti.
6	H. Bruno.
12	de Carcavy.
1	des Cartes.
1	Cassagnes.
6	Cassini.

Aantal.

Brieven aan HUYGENS.

1	Caze.
1	Chamaze.
1	Chambonnière.
58	Chapelain.
2	la Chapelle Besse.
2	H. Coets.
1	J. Columbus.
6	A. Colvius.
1	N. Colvius.
3	Conrart.
2	G. Cuperus.
1	Deschales.
1	St. Disdier.
1	Dodart.
7	Estienne.
9	Fatio de Duilliers.
4	Fermat.
1	Fogelius.
1	Gallé.
2	Gallois.
5	du Gast.
1	Gellet.
16	P. Gentius.
1	Gottignies.
2	Gousset.
1	D. Gregory.
2	N. Grevius.
3	Gutschovius.
18	N. Heinsius.
1	G. Hesius.
11	J. Hevelius.
1	Holtes.
2	J. Hudde.
2	D. Huet.
1	Constantijn Huygens, Broeder.
4	Lodewijk Huygens, Broeder.
2	Philippus Huygens, Broeder.

Aantal.

Brieven aan HUYGENS.

2	Hubertus Huygens.
1	Jacquelot.
1	Justel.
15	Kinner de Loewenthurm.
1	Lamothe.
1	de Lannion.
9	Leeuwenhoek.
1	C. G. Leibnitz.
15	Princ. Leopold.
2	J. Ludolff.
2	Mariotte.
1	Matthion.
1	Milon.
1	Moray.
2	G. Mouton.
2	van der Noot.
4	de Nulandt.
74	H. Oldenburgh.
7	D. Papin.
2	Pardies.
1	Pascal.
4	Perrault.
5	la Peyrere.
1	Picart.
1	Quesnel.
4	D. Rembrandtz van Nierop.
2	M. A. Ricci.
1	Duc de Roannes.
4	Roberval.
7	de la Roque.
1	Sarasa.
1	Fr. van Schooten.
1	J. Schuler.
1	Smethwick.
1	Sorbiere.
1	Southwell.
1	J. J. Spener.

Aantal.

Brieven aan HUYGENS.

2

H. Stevin.

7

A. Tacquet.

1

Tschirnhaus.

1

Vallot.

1

Varignon.

3

de Vaumesle.

5

Vegelin van Claerbergen.

1

D. de Volder.

3

de la Voye.

1

J. de Wit.

DERDE RAPPORT

VAN DE

HUYGENS - COMMISSIE.

(Uitgebracht in de Vergadering van 27 Juni 1885).

Sedert ons laatste rapport van 29 November 1884 is er door onze Commissie veel belangrijks te vermelden.

Met het nemen van afschriften en het collationeeren daarvan werd geregeld voortgegaan, en dit mag nu als bijna afgelopen worden beschouwd. Daaronder komen voor o. a. eene verzameling brieven, aanwezig op het Stedelijk Archief te Amsterdam. Van een verblijf in Londen op het einde van 1884 maakte ons lid BIERENS DE HAAN gebruik om de minuten en copiën, die wij hier te Leiden bezaten, te vergelijken met de oorspronkelijke, die er op Burlington House (bij de Royal Society) en op het British Museum aanwezig zijn. Hij collationeerde 12 brieven, en nam volledige afschriften van 12 andere; tevens bevond hij toen, dat er nog een 70-tal brieven overbleven, om afgeschreven te worden. Na eenige mislukte pogingen slaagde men er eindelijk in, om 3 brieven te laten afschrijven: de uitslag was echter ten opzichte van juistheid en kosten niet geheel bevredigend, en de som; als minimum gevraagd voor het afschrijven der overige brieven, was zoo hoog, dat uwe Commissie besloot haren Voorzitter te machtigen, om zelf afschriften te gaan nemen. Daarvoor meende hij ongeveer tien tot twaalf dagen noodig te zullen hebben tot het afschrijven van 68 brieven: maar hij heeft met het nazien en collationeeren zeventien dagen noodig gehad, om 72 brieven af te schrijven, waaronder

stukken, die anders allicht aan het oog zouden ontsnapt zijn ; de oogst bevatte dan ook 195 folio bladzijden schrift, benevens 20 bladzijden folio met aantekeningen. Van die zeventien dagen werkte hij er slechts een in het British Museum, de overige in Burlington House. Dat het hem niet ontbrak aan gelegenheid tot het opmerken van merkwaardige bijzonderheden, is u gebleken uit eene korte mededeeling in uwe Afdeeling 25 April jl.

Toen allengs de brieven *van* CHRISTIAAN HUYGENS waren afgeschreven, bevonden zich daaronder een 140-tal zonder adres, soms zonder datum. Was het voor een 60-tal minder bezwaarlijk, ze met het passend adres te voorzien, bij de overige 80 stond de Heer v. d. SANDE BAKHUYZEN den Heer BIERENS DE HAAN getrouw ter zijde. En het mocht hun, soms slechts na langdurig heen en weder zoeken, gelukken alle, op 2 na, tot hun adres, of tot hun datum, en meermalen, waar beide ontbraken, ook tot beide terug te brengen. Zij vonden tot hunne geruststelling een bewijs voor hunne nauwkeurigheid in het tweemaal voorkomen van het feit, dat een op die laatste wijze gedetermineerde brief reeds in de verzameling gevonden werd, van geheel andere zijde daarin opgenomen, met gelijkkluidend adres en datum. Dit feit trouwens, dat wij van vele brieven zoowel de minuten alsook de copie bij het oorspronkelijke in handen kregen, is dikwerf voorgekomen.

Thans zijn beide Heeren nog bezig bij brieven *van* CHRISTIAAN HUYGENS aan bekend adres, maar met onbekenden datum, dezen laatsten vast te stellen, hetgeen dan evenzeer uit den inhoud of uit de verdere briefwisseling moet worden opgemaakt ; in den regel slagen zij daarin naar wensch.

Dergelijke arbeid voor de brieven *aan* CHRISTIAAN HUYGENS moest nog tot later worden uitgesteld.

Ook hier kreeg men te doen met brieven zonder onderteekening, en soms zonder datum. Ten opzichte der eerste soort was de dadelijk aangewezen weg het vergelijken van het meer of minder sprekend handschrift. Deze leverde goede uitkomsten, en er konden zelfs meermalen brokstukken van brieven (die de 4 eerste bladzijden slechts bevatten) tot vol-

ledigheid worden gebracht. Toen echter dit middel was uitgeput, moesten weder de inhoud en de bijomstandigheden tot richtsnoer strekken; maar dit hielp ons hier, tot nog toe althans, niet zoo volledig, als wij dit straks konden vermelden. Dan, zooals gezegd werd, deze arbeid is nog niet afgeloopen; wij moeten eerst de geheele wederzijdsche briefwisseling nauwkeurig vergelijken; en deze methode zal ons zeker nog veel doen vinden, wat thans nog onbepaald moest blijven.

Wij kunnen nu echter reeds de lijsten leveren voor de beide soorten van brieven *van* en *aan* CHR. H., meer nauwkeurig dan zulks in de voorloopige lijsten konde geschieden, die bij ons vorige Rapport gevoegd zijn. Zie de Bijlagen A met 1234 brieven *van* en de Bijlage B met 1374, brieven *aan* onzen HUYGENS.

Daaronder komen voor geheele reeksen van belangrijke briefwisselingen.

10. *Frankrijk.*

9 aan Auzout	met	13 antwoorden.
31 aan Bouilliaud	met	44 antwoorden.
17 aan de Carcavy	met	12 antwoorden.
30 aan Chapelain	met	59 antwoorden.
12 aan de la Hire	met	14 antwoorden.
17 aan Marq. de l'Hospital	met	20 antwoorden.
3 aan Mersenne	met	9 antwoorden.
5 aan Milon	met	15 antwoorden.
7 aan Petit	met	22 antwoorden.
5 aan Thevenot	met	12 antwoorden.

20. *Engeland.*

1 aan Brouncker	met	7 antwoorden.
7 aan Fatio de Duilliers	met	14 antwoorden.
52 aan Rob. Moray	met	64 antwoorden.
40 aan H. Oldenburg	met	101 antwoorden.
13 aan J. Wallis	met	14 antwoorden.

30. *Andere vreemdelingen.*

12	aan Hevelius	met	12 antwoorden.
11	aan Kinner a Löwenthorn	met	15 antwoorden.
29	aan G. G. Leibnitz	met	36 antwoorden.
8	aan Princeps Leopold ab Hetruria	met	19 antwoorden.
30	aan Ren. Slusius	met	65 antwoorden.
17	aan Gregorius a St. Vincentio	met	19 antwoorden.

40. *Hollanders.*

3	aan J. Gentius	met	16 antwoooden.
4	aan Joh. de Graaf	met	20 antwoorden.
17	aan Nic. Heinsius	met	15 antwoorden.
13	aan J. Hudde	met	15 antwoorden.
61	aan Fr. van Schooten	met	56 antwoorden.

50. *Bloedverwanten.*

22	aan zijn vader Constantijn H.	met	17 antwoorden.
195	aan zijn broeder Constantijn H.	met	161 antwoorden.
221	aan zijn broeder Lodewijk H.	met	6 antwoorden.
19	aan zijn zwager Doublet	met	26 antwoorden.
1	aan zijn zuster Doublet	met	33 antwoorden.

Dit ten opzichte van het eerste gedeelte van ons mandaat, ten gevolge van ons laatste Rapport. Ten opzichte van het tweede gedeelte daarvan, om maatregelen te nemen tot de uitgaaf van onzen arbeid, herhalen wij hier, hetgeen u reeds vroeger is medegedeeld, dat de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem besloten heeft die uitgave op zich te nemen, niettegenstaande de aanmerkelijke kosten, daaraan verbonden, wilde deze een vorm verkrijgen, die waardig was te achten aan de zaak, en aan de persoon, dien het hier geldt. Wij kunnen daarbij voegen, dat men reeds een eind wegs gevorderd is met de voorbereidende maatregelen; dat de druk en het papier zullen toonen, wat men in Nederland op dit gebied goeds kan leveren, aangezien dit is toevertrouwd aan onze meest beroemde deskun-

digen; en dat wij in dit najaar met het drukken hopen te beginnen.

Voor dien tijd evenwel is er nog veel te doen. Wij moeten lijsten maken van alle brieven naar alphabetische volgorde, en daarna die brieven chronologisch rangschikken. Dan moeten zij met aantekeningen en verwijzingen worden voorzien, genoegzaam om den draad der briefwisselingen te kunnen volgen. En daarop moeten dan wederom klappers worden zamengesteld, om in deze briefwisseling den weg te kunnen volgen, en te kunnen vinden wat men noodig heeft.

Intusschen kunnen dan door de verschillende leden onzer Commissie de bijzonderheden worden verzameld, noodig voor de wetenschappelijke bewerking der door CHRISTIAAN HUYGENS uitgegeven geschriften.

Daar het lid BIERENS DE HAAN vooreerst genoeg werks zal vinden in het ordenen der briefwisselingen zelve, en het maken der verschillende aantekeningen daarbij, heeft uwe Commissie den Heer KORTEWEG uitgenoodigd zich bij haar te voegen, en mocht zij het genoeg smaken hem in haar midden te zien plaats nemen.

Uwe Commissie hoe langer hoe meer overtuigd van het gewicht der taak haar opgedragen, en geslaagd zijnde in het bijeenbrengen van een materiëel, meer dan gewoon belangrijk in velerlei opzichten, hoopt hare beste krachten te wijden aan het volbrengen van die taak; het stichten van een monument onzen CHRISTIAAN HUYGENS waardig; een beeld van zijn verheven werkkring in de wetenschappelijke ontwikkeling der zeventiende eeuw.

Amsterdam, 27 Juni 1885.

D. BIERENS DE HAAN, *Voorzitter.*

H. A. LORENTZ, *Secretaris.*

B I J L A G E A.

LIJST DER BRIEVEN DOOR CHR. HUYGENS GESCHREVEN.

Aantal.	Datums.	Brieven <i>van</i> CHRISTIAAN HUYGENS <i>aan</i> :
1	1688	Ablancourt.
1	1683	S. Alberghetti.
1	1662	van den Andel.
1	1691	van Asten.
1	1694	Capt. van Asten.
9	1664—1665	Auzout.
1	1656	P. Aynscom.
1	1657	von Baerle.
1	1691	P. Baert.
1	1687	Bailly.
2	1656—1694	E. Bartholinus.
1	1689	H. Basnage.
4	1690—1693	P. Bayle.
1	1694	Becker.
1	1690	B. Bekker.
2	1659	Belair.
2	1685	de Beringhen.
1	1665	P. Bertet.
3	1652—1658	de Bie.
4	1693—1694	Bignon.
6	1690—1693	S. van de Blocquery.
1	1658	A. Boddens.
1	1669	Boreel.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
31	1656—1662	Ism. Bouillaud.
1	1675	Lord Brouncker.
1	1658	Brunetti.
4	1657—1658	H. Bruno.
1	1657	van der Burgh.
1	1665	van Call.
2	1656	Calthof.
2	1663—1665	M. Campani.
17	1656—1666	de Carcavy.
2	1684—1686	Cassini.
1	1660	Mll. Certain.
1	1674	P. des Chales.
30	1656—1666	Chapelain.
1	1688	de la Chapelle.
3	1671—1675	Duc de Chevreuse.
1	1664	Chieze.
3	1687	H. Coets.
11	1665—1682	Colbert.
5	1655—1659	A. Colvius.
2	1659	B. Conradus.
2	1659	Costerus.
1	1675	Couterie.
1	1687	Coyet.
1	1687	Mad. Coyet.
1	1692	A. L. Coyman.
1	1691	G. Cuperus.
1	1683	Cusson.
1	1687	Dalence.
1	1657	Dierkens.
19	1666—1668	Doublet.
1	1668	Susanna Doublet.
2	1656—1666	Elsevier.
2	1692—1693	d'Espagnet.
3	1668—1669	Estienne.
1		J. della Faille.
7	1687—1692	N. Fatio de Duilliers.
1	1679	Fermat.

Aantal.	Datum.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
2	1687—1688	Friquet.
4	1683—1690	B. Fullenius.
7	1669 1683	Gallois.
1	1663	van Gangel.
2	1659—1660	du Gast.
3	1687	J. Gentius.
1	1657	Gobert.
2	1651—1654	J. Golius.
1	1691	Gousset.
6	1685—1691	A. de Graaf.
4	1688—1693	J. de Graaf.
2	1667—1668	Jac. Gregorius Scotus.
5	1652—1656	G. Gutschovius.
1	1669	du Hamel.
1	1684	de Hautefeuille.
17	1639—1665	Nic. Heinsius.
12	1656—1665	J. Hevelius.
12	1682—1694	de la Hire.
1	1662	Hobby.
1	1658	Hodierna.
17	1669—1694	Marq. de l'Hospital.
1	1682	de Hubert
13	1657—1690	J. Hudde.
1	1690	D. Huet.
3	1641—1648	Christ. Huygens, Grootvader.
22	1651—1685	Const. Huygens, Vader.
195	1646—1695	Const. Huygens, Broeder.
221	1645—1689	Lodew. Huygens, Broeder.
2	1692	Hub. Huygens.
1	1675	Justel.
1	1656	S. Kechelius ab Hollenstein.
1	1664	de Kincardin.
11	1652—1665	A. de Kinner a Löwenthurm.
1	1688	de Lannion.
2	1689—1690	A. Leeuwenhoek.
19	1674—1694	G. G. Leibnitz.
8	1660—1673	Princeps Leopold ab Hettruria.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
1	1655	Th. de Leydis.
3	1653—1654	D. Lipstorp.
1	1651	W. van Lith.
3	1653—1685	de Louvois.
1	1692	W. Matthysz.
1	1692	van Merle.
3	1646—1662	Mersenne.
3	1691	G. Meyer.
5	1656—1659	Milon.
2	1655	J. B. Mocchi.
1	1646	du Mont.
5	1662—1668	de Montmort.
52	1661—1669	R. Moray.
1	1665	G. Mouton.
40	1665—1675	H. Oldenburg.
4	1657—1665	R. Pagetius.
4	1690—1691	D. Papin.
1	1659	B. Pascal.
1	1679	Pelisson.
2	1673—1686	Perrault.
1	1687	Petcom.
7	1658—1665	Petit.
1	1658	Pieck.
4	1660—1664	D. Rembrandtsz van Nierop.
1	1657	Mej. Renesse.
1	1673	Reyer.
3	1664—1666	Duc de Roannes.
5	1655—1656	de Roberval.
4	1677—1690	Ol. Römer.
8	1675—1684	de la Roque.
1	1694	de Rosey.
2	1665	le Roy.
2	1660—1665	C. C. Rumphius.
1	1665	Ruysch.
2	1652	A. A. de Sarasa.
61	1650—1660	Fr. van Schooten.
6	1652—1659	P. Seghers.

Aantal.	Datums.	Brieven van CHRISTIAAN HUYGENS aan:
1	1674	Silvius.
30	1657—1674	R. Slusius.
1	1675	H. Smethwick.
3	1692	J. G. Steigerthal.
1	1680	H. Stevin.
4	1652—1660	A. Tacquet.
1	1656	Tassin.
5	1661—1665	Thevenot.
3	1665—1677	Thuret.
3	1687	Ehr. Gualth de Tschirnhaus.
1	1666	Ulenburg.
1	1690	Vegelin van Claerbergen.
17	1651—1668	Gregorius a St. Vincentio.
2	1658—1665	J. Vlitius.
1	1653	de Vogelaar.
6	1689—1693	D. de Volder.
13	1655—1693	J. Wallis.
1	1694	W. Wichers.
3	1663—1670	Joh. de Wit.
1	1664	Duc de York.
1	1658	Neef.
3	1665	Staten-Generaal.
4	1688—1693	Bewindh. O. I. Compagnie.
67	1655—1694	Zonder adres.

B I J L A G E B.

LIJST DER BRIEVEN AAN CHR. HUYGENS GESCHREVEN.

Aantal.	Datums.	Brieven <i>aan</i> HUYGENS.
1	1683	S. Alberghetti.
13	1664 -- 1674	Auzout.
2	1676—1691	P. Baert.
1	1674	W. Balle.
3	1656—1673	E. Bartholinus.
4	1683—1692	P. Bayle
1	1689	B. Bekker.
3	1659	Bellair.
1	1558	M. Bernhardi.
2	1665	P. Bertet.
1	1681	J. Bilberg.
1	1655	L. Biur.
3	1690—1692	S. van de Blocquery.
3	1658—1660	A. Boddens.
1	1672	Boecler.
1	1655	E. van Boolsma.
1	1682	Borchese.
1	1660	A. Borelli.
1	1642	Boswell.
44	1656—1667	Ism. Bouillaud.
6	1662—1672	R. Boyle.
1	1675	Boyt.
4	1652—1663	G. Brereton.

Aantal.	Datums.	Brieven aan HUYGENS.
1	1660	Brienne.
1	1675	de Brion.
7	1661—1675	Brouncker.
3	1663	H. Bruce.
3	1659—1670	Brunetti.
7	1645 - 1660	H. Bruno.
1	1668	J. Bruynesteyn.
1	1660	Buot.
3	1665—1674	G. Campani.
2	1664	M. Campani.
12	1656—1662	de Carcavy.
3	1637—1649	des Cartes.
1		Cassagnes.
6	1670—1686	Cassini.
1		Caze.
1	1665	C. F. Des Chales.
1		Chamaze.
1	1656	de Chambonnière.
1		Chanut.
59	1656—1673	Chapelain.
2	1687—1688	la Chapelle Besse.
1	1686	Christine.
1	1684	C. Cock.
2	1686	H. Coets.
1	1681	J. Columbus.
6	1655—1660	A. Colvius.
1	1656	N. Colvius.
1	1669	C. Comiers.
3	1656	Conrart.
1	1673	Cousin.
2	1689—1691	G. Cuperus.
3	1660	C. Dati.
1	1689	H. Decquer.
1	1696	S. Dierquens.
1		H. Disdier.
1		Dodart.
26	1660—1681	Ph. Doublet.

Aantal.	Datums.	Brieven <i>aan</i> HUYGENS.
33	1656—1681	Susanna Doublet.
1		C. Drebbel.
2	1668	Dulaurens.
1	1665	S. Durand.
1	1667	F. Eschinardi.
1	1675	d'Espagnet.
8	1668—1673	Estienne.
14	1684—1692	N. Fatio de Duilliers.
1	1671	Ferguson.
4	1660—1662	Fermat.
1	1688	J. Flamsteed.
1	1666	M. Fogelius.
6	1657—1661	Frenicle de Bessy.
1	1687	Freybergen.
1	1683	B. Fullenius.
1	1683	Gallé.
4	1675—1682	Gallois.
5	1659—1660	du Gast.
1	1673	Gellet.
16	1682—1687	P. Gentius.
1	1684	Gottignies.
2	1690—1691	Gousset.
4	1690—1691	A. de Graaf.
20	1686—1693	J. de Graaf.
1	1669	J. Grandamy.
1	1693	D. Gregory.
2	1667	J. Gregorius.
2	1678	N. Grevius.
5	1660—1673	Guisony.
3	1653—1692	G. Gutschovius.
4	1670—1685	J. B. du Hamel.
7	1678—1679	N. Hartsoecker.
2	1674—1689	de Hautefeuille.
15	1659—1666	N. Heinsius.
1	1659	G. Hesius.
3	1657—1658	H. van Heuraet.
12	1656—1665	J. Hevelius.

Aantal.	Datums.	Brieven <i>aan</i> HUYGENS.
14	1680—1691	de la Hire.
1	1661	Hobbes.
1	1693	G. van Hogendorp.
1	1665	Holtes.
20	1690—1695	Marq. de l'Hospital.
15	1657—1688	J. Hudde.
2	1691	Huet.
17	1638—1685	Constantijn Huygens, Vader.
161	1648—1695	Constantijn Huygens, Broeder.
6	1669—1680	Lodewijk Huygens, Broeder.
2	1656	Philippus Huygens, Broeder.
2	1692	Hubertus Huygens.
1	1687	Jacquelot.
1	1690	Justel.
15	1652—1665	A. Kinner de Löwenthurm
1	1661	A. Kircherus.
1	1679	Lamothe.
1	1657	de Lannion.
10	1674—1679	A. Leeuwenhoek.
36	1679—1694	G. G. Leibnitz.
18	1660—1668	Princeps Leopold ab Hetruria.
3	1652—1654	D. Lipstorp.
1	1690	W. van Lith.
2	1665—1667	Lubrinitzki de Liebienitz.
2	1690	J. Ludolff.
1	1660	L. Magalotti.
1	1678	Manforde.
2	1668	Mariotte.
1	1669	Mathion.
9	1646—1662	Mersenne.
4	1691	G. Meyer.
1	1663	Millot.
15	1656—1660	Milon
8	1662—1665	de Monmort.
64	1661—1669	R, Moray.
4	1665—1673	G. Mouton.
1	1669	W. Neile,

Aantal.	Datums.	Brieven <i>aan</i> HUYGENS.
3	1660—1661	M. A. Neuraeus.
1	1657	Lady Newcastle.
1	1669	de Nonancourt.
2	1668	F. van der Neot
4	1668—1669	F. G. de Nulandt.
1	1692	Nuys.
1		de Nyest.
101	1661—1676	H. Oldenburg.
7	1657—1665	R. Pagetius.
4	1675—1676	Pailheres.
7	1675—1691	D. Papin.
2	1670—1672	G. Pardies.
3	1659—1660	B. Pascal.
6	1669—1684	Perrault.
22	1658—1673	Petit.
4	1665	la Peyrere.
1		Picard.
1	1655	J. Placentini.
1		Quesnel.
1		J. Reeves.
4	1659—1669	D. Rembrandtz van Nierop.
1	1637	H. Renerus.
1		Renier.
2	1662—1674	M. A. Ricci.
1	1693	Duc de Roannes.
4	1656	Roberval.
6	1677	O. Römer.
7	1682—1684	de la Roque.
1	1681	Rumph.
1	1652	A. A. de Sarasa.
56	1648—1660	F. van Schooten.
1	1661	C. Schott.
1	1665	J. Schuler,
65	1657—1672	R. Slusius.
1	1675	H. Smethwick.
1	1662	Sorbiere.
2	1661	Southwell.

Aantal.	Datums.	Brieven <i>aan</i> HUYGENS.
1	1690	J. J. Spener.
3	1666	B. de Spinosa.
1	1681	A. Spole.
1		Stampioen de Jonge.
5	1692	J. G. Steigerthal.
2	1660	H. Stevin.
1		H. J. C. Sweerts.
7	1652—1659	A. Tacquet.
12	1661—1667	Thevenot.
1	1675	Thuret.
9	1682—1687	E. W. de Tschirnhaus.
1	1670	Vallot.
1	1687	Varignon.
3	1678—1679	de Vaumesle.
5	1683—1687	Vegelin van Claerbergen.
1	1674	de Vegnauld.
1	1691	M. van Velden.
19	1651—1665	Gregorius a St. Vincentius.
7	1658—1663	J. Vlitius.
3	1689—1693	B. de Volder.
2	1656—1657	J. Vondel.
1	1688	Is. Vossius.
4	1668—1675	de la Voyer.
1	1688	van Waesbergen.
4	1665—1673	H. van de Wall.
14	1655—1673	J. Wallis.
3	1654	J. Weissel.
4	1659—1664	J. de Wit.
2	1661	C. Wren.
1	1654	J. de Wijck.
25	1658—1685	Zonder naam van afzender.

VIERDE RAPPORT

VAN DE

HUYGENS - COMMISSIE.

(Uitgebracht in de Vergadering van 25 Mei 1889).

Nu eerstdaags het Tome II van de *Oeuvres et Correspondance de* CHR. HUYGENS in het licht verschijnen zal, wenscht Uwe Commissie daaromtrent eenige mededeelingen te doen.

Het eerste Deel liep over de jaren 1637—1656, het tweede loopt over het tijdvak 1657—1659, het volgende zal de jaren 1660—1662 moeten bevatten.

Het eerste Deel hield 365 brieven en nog 18 in het Supplement.

Het tweede Deel hield 337 brieven en nog 20 in het Supplement; dus 740 te zamen.

Hiernevens leggen wij U over eene lijst van de personen die in deze *Correspondance* voorkomen, in zoo verre zij door HUYGENS of aan hem geschreven zijn. Bovendien zijn er nog 110 andere brieven, die niet tot een dezer beide soorten behooren. Deze lijsten hebben wij opgemaakt voor het eerste en voor het tweede deel afzonderlijk, en daarop voor beide deelen te zamen.

De tweede kolom bevat de namen der briefschrijvers, de derde en vierde kolom het aantal brieven door HUYGENS aan hem, en door hem aan HUYGENS geschreven. Daaruit blijkt, dat door sommige personen niet aan HUYGENS is geantwoord, en eveneens dat HUYGENS sommige personen niet beantwoordde. Behalve deze uitzonderingen nu blijkt uit deze lijsten, dat er bij velen der genoemde personen brief-

Aantal.	Datums.	Brieven <i>aan</i> HUYGENS.
1	1690	J. J. Spener.
3	1666	B. de Spinosa.
1	1681	A. Spole.
1		Stampioen de Jonge.
5	1692	J. G. Steigerthal.
2	1660	H. Stevin.
1		H. J. C. Sweerts.
7	1652—1659	A. Tacquet.
12	1661—1667	Thevenot.
1	1675	Thuret.
9	1682—1687	E. W. de Tschirnhaus.
1	1670	Vallot.
1	1687	Varignon.
3	1678—1679	de Vaumesle.
5	1683—1687	Vegelin van Claerbergen.
1	1674	de Vegnauld.
1	1691	M. van Velden.
19	1651—1665	Gregorius a St. Vincentius.
7	1658—1663	J. Vlitius.
3	1689—1693	B. de Volder.
2	1656—1657	J. Vondel.
1	1688	Is. Vossius.
4	1668—1675	de la Voyer.
1	1688	van Waesbergen.
4	1665—1673	H. van de Wall.
14	1655—1673	J. Wallis.
3	1654	J. Weissel.
4	1659—1664	J. de Wit.
2	1661	C. Wren.
1	1654	J. de Wijck.
25	1658—1685	Zonder naam van afzender.

VIERDE RAPPORT
VAN DE
HUYGENS - COMMISSIE.

(Uitgebracht in de Vergadering van 25 Mei 1889).

Nu eerstdaags het Tome II van de *Oeuvres et Correspondance de* CHR. HUYGENS in het licht verschijnen zal, wenscht Uwe Commissie daaromtrent eenige mededeelingen te doen.

Het eerste Deel liep over de jaren 1637—1656, het tweede loopt over het tijdvak 1657—1659, het volgende zal de jaren 1660—1662 moeten bevatten.

Het eerste Deel hield 365 brieven en nog 18 in het Supplement.

Het tweede Deel hield 337 brieven en nog 20 in het Supplement; dus 740 te zamen.

Hiernevens leggen wij U over eene lijst van de personen die in deze *Correspondance* voorkomen, in zoo verre zij door HUYGENS of aan hem geschreven zijn. Bovendien zijn er nog 110 andere brieven, die niet tot een dezer beide soorten behooren. Deze lijsten hebben wij opgemaakt voor het eerste en voor het tweede deel afzonderlijk, en daarop voor beide deelen te zamen.

De tweede kolom bevat de namen der briefschrijvers, de derde en vierde kolom het aantal brieven door HUYGENS aan hem, en door hem aan HUYGENS geschreven. Daaruit blijkt, dat door sommige personen niet aan HUYGENS is geantwoord, en eveneens dat HUYGENS sommige personen niet beantwoordde. Behalve deze uitzonderingen nu blijkt uit deze lijsten, dat er bij velen der genoemde personen brief-

wisseling met HUYGENS bestond; waar dit plaats had, is in de eerste kolom het aantal brieven van die briefwisseling opgegeven, dus de som der aantallen, die in de derde en vierde kolommen voorkomen.

TABEL I. TOME I.

Briefwisseling.	van H.	aan H.
Fr. X. Aynscom.	1	
2 Er. Bartholin.	1	1
A. de Bie	1	
Ism. Boulliau.		1
W. Brereton		3
H. Bruno		1
Calthof.	1	
7 P. de Carcavy	4	3
2 A. C. de Chambonnière	1	1
6 J. Chapelain	3	3
8 A. Colvius.	4	4
N. Colvius.		1
V. Conrart		2
J. Elsevier.	1	
2 Etats-Généraux	1	1
J. Golius	2	
19 Gregorius à St. Vincentio.	10	9
8 G. van Gutschoven	5	3
7 J. Hevelius	3	4
G. B. Hodierna		1
11 C. Huygens, père	7	4
42 C. Huygens, frère.	25	17
Lodewijk Huygens	5	
Philips Huygens.		2
Suzanna Huygens		1
19 G. A. Kinner à Löwenthum.	8	11
D. v. Leyden v. Leeuwen.	1	
5 D. Lipstorp.	3	2
15 M. Mersenne	5	10
153	92	85

Briefwisseling.		van H.	aan H.
153		92	85
	F. B. Mocchi.	2	
	H. du Mont	1	
9	Cl. Mylon.	5	4
	Chr. Otter.		1
3	R. Paget	1	2
10	G. P. de Roberval	6	4
3	A. A. de Sarasa.	2	1
79	Fr. van Schooten	44	35
	D. Seghers	5	
	J. Stampioen		1
6	A. Tacquet	4	2
	Tassin	2	
	D. de Vogelaer	1	
	J. van Vondel.		2
12	J. Wallis	5	7
	J. Wiessel.		3
	J. de Wijck		1
	? (3)	3	
275		173	148

TABEL II. TOME II.

Briefwisseling.		van H.	aan H.
	M. H. van Andel.	1	
	D. van Baerle.	1	
	E. Bartholin		1
6	Ch. Bellair.	2	4
	A. de Bie.	1	
3	A. Boddens.	1	2
49	Ism. Boulliau.	19	30
2	C. Brunetti	1	1
9	H. Bruno	4	5
	J. van der Burch	1	
9	P. de Carcavy.	4	5
21	J. Chapelain	7	14
99		42	62

Briefwisseling.		van H.	aan H.
		42	62
99			
2	A. Colvius.	1	1
2	B. Conradus	1	1
	L. van Coppenol.	1	
	S. Coster		1
	A. Duyck.	1	
	Etats de Hollande et de West-Frise.	1	
3	du Gast	1	2
	Th. Gobert.	1	
8	Gregorius à St. Vincentio.	4	4
	G. van Gutschoven	1	
2	N. Heinsius	1	1
2	G. Hesius	1	1
	H. van Heuraet		2
3	J. Hevelius.	2	1
	G. B. Hodierna	1	
2	J. Hudde	1	1
3	C. Huygens, père.	1	2
	C. Huygens, frère.		2
	Lodewijk Huygens	2	
	S. C. Kechelius à Hollenstein.	1	
3	G. A. Kinner à Löwenthorn.	2	1
	L. de Medicis.	1	
	M. Mersenne	3	
	H. L. H. de Monmor	1	
13	Cl. Mylon.	3	10
	Lady Newcastle		1
	R. Paget		1
6	Bl. Pascal.	1	5
9	P. Petit	2	7
	W. Piek.	1	
3	D. Rembrantz van Nierop	2	1
	M ^{lle} van Renesse.	1	
33	Fr. van Schooten.	15	18
	D. Seghers	1	
67	R. F. de Sluse	23	44
260		120	169

Briefwisseling.	van H.	aan H.
260	120	169
A. Tacquet.		3
4 J. van Vliet	1	3
8 J. Wallis	4	4
J. de Witt		2
son Cousin	1	
Mlle.	1	
? (1).	1	
272	128	181

TABEL III. TOMES I en II.

Briefwisseling.	van H.	aan H.
M. H. van Andel.	1	
Fr. X. Aynscom.	1	
D. van Baerle.	1	
3 E. Bartholin	1	2
6 Ch. Bellair.	2	4
A. de Bie.	2	
3 A. Boddens.	1	2
50 Ism. Boulliau.	19	31
W. Brereton		3
2 C. Brunetti.	1	1
10 H. Bruno	4	6
J. van der Burch.	1	
Calthof.	1	
16 P. de Carcavy.	8	8
2 A. C. de Chambonnière.	1	1
27 J. Chapelain	10	17
10 A. Colvius.	5	5
N. Colvius.		1
2 B. Conradus	1	1
V. Conrart.		2
L. van Coppenol.	1	
S. Coster		1
A. Duyck	1	
131	62	85

Briefwisseling.	van H.	aan H.
131	62	85
J. Elsevier.	1	
2 Etats-Généraux	1	1
Etats de Hollande et de West-Frise.	1	
3 du Gast.	1	2
Th. Gobert	1	
J. Golius	2	
27 Gregorius à St. Vincentio.	14	13
9 G. van Gutschoven.	6	3
2 N. Heinsius	1	1
2 G. Hesius	1	1
H. van Heuraet		2
10 J. Hevelius	5	5
2 G. B. Hodierna	1	1
2 J. Hudde	1	1
14 C. Huygens, père	8	6
44 C. Huygens, frère.	25	19
Lodewijk Huygens	7	
Philips Huygens.		2
Suzanna Huygens.		1
S. C. Kechelius à Hollenstein.	1	
22 G. A. Kinner à Löwenthurn.	10	12
D. v. Leyden v. Leeuwen.	1	
5 D. Lipstorp.	3	2
L. de Medicis.	1	
18 M. Mersenne	8	10
T. B. Mocchi.	2	
H. L. H. de Monmor.	1	
H. du Mont	1	
22 H. Mylon	8	14
Lady Newcastle		1
Chr. Otter.		1
4 R. Paget	1	3
6 Bl. Pascal.	1	5
9 P. Petit	2	7
W. Pieck	1	
	179	198

Briefwisseling.	van H.	aan H.
334	179	198
3 D. Rembrantz van Nierop	2	1
M ^{lle} van Renesse	1	
10 G. P. de Roberval	6	4
3 A. A. de Sarasa.	2	1
112 Fr. van Schooten.	59	53
D. Seghers	6	
67 R. F. de Sluse	23	44
J. Stampioen		1
9 A. Tacquet	4	5
Tassin	2	
4 J. van Vliet	1	3
D. de Vogelaer	1	
J. van Vondel.		2
20 J. Wallis	9	11
J. Wiessel.		3
J. de Witt.		2
J. de Wijck		1
son Cousin	1	
M ^{lle}	1	
? (4)	4	
562	301	329

En nu wij deze gegevens hadden, konden wij gemakkelijk een geregeld overzicht geven, zoowel van de wederzijds niet-beantwoorde brieven, als van het aantal der personen, met wie HUYGENS in briefwisseling stond. Het moet niet verwonderen, dat daaromtrent alle getallen van tabel III niet de sommen zijn van de getallen, die in de tabellen I en II voorkomen; omdat het meermalen gebeurt, dat in het eene Deel een persoon onder de briefwisseling voorkomt, terwijl dezelfde in het andere Deel slechts in ééne der beide laatste kolommen te vinden is: of omgekeerd.

TOME I.

Brieven	365
Supplement.	18
	383

A. van HUYGENS. ,	173 brieven
B. aan HUYGENS.	148 "
C. buiten HUYGENS om . . .	62 "
	383 brieven.

Personen.

A. aan 36 personen, in briefwisseling	21, niet beantwoord	15;
B. van 34 " " "	21, " "	13;

aantal personen $36 + 34 - 21 = 49 = 28 + 15 + 13$.

TOME II.

Brieven	337
Supplement.	20
	357

A. van HUYGENS	128 brieven
B. aan HUYGENS	181 "
C. buiten HUYGENS om . . .	48 "
	357 brieven.

(349)

Personen.

A. aan 46 personen, in briefwisseling	25, niet beantwoord	21;
B. van 33 " " "	25, " "	8;

aantal personen $46 + 33 - 25 = 54 = 25 + 21 + 8$.

TOME I en II.

Brieven.	702
I.	18
Supplement	20
II.	740

A. van HUYGENS.	301 brieven =	173 + 128
B. aan HUYGENS.	329 " =	148 + 181
C. buiten HUYGENS om. . .	110 " =	62 + 48
	740 " =	383 + 357.

Personen.

A. aan 68 personen, in briefwisseling	37; niet beantwoord	31;
B. van 51 " " "	37; " "	14;

aantal personen $68 + 51 - 37 = 82 = 37 + 31 + 14$.

Brieven.

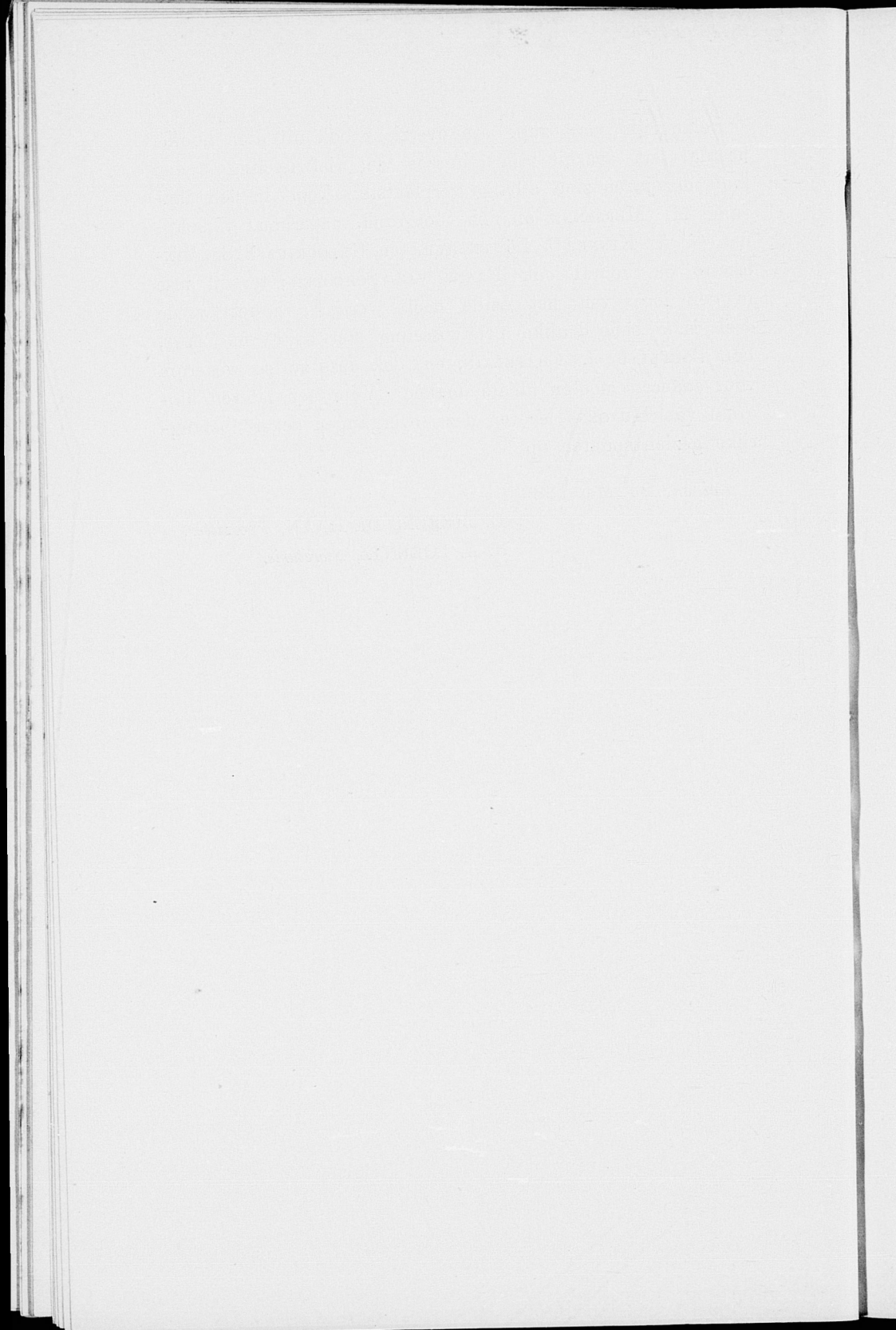
256 + niet beantwoord	45 =	301
306 + " "	23 =	329
562 + niet beantwoord	86 =	630 = 301 + 329.

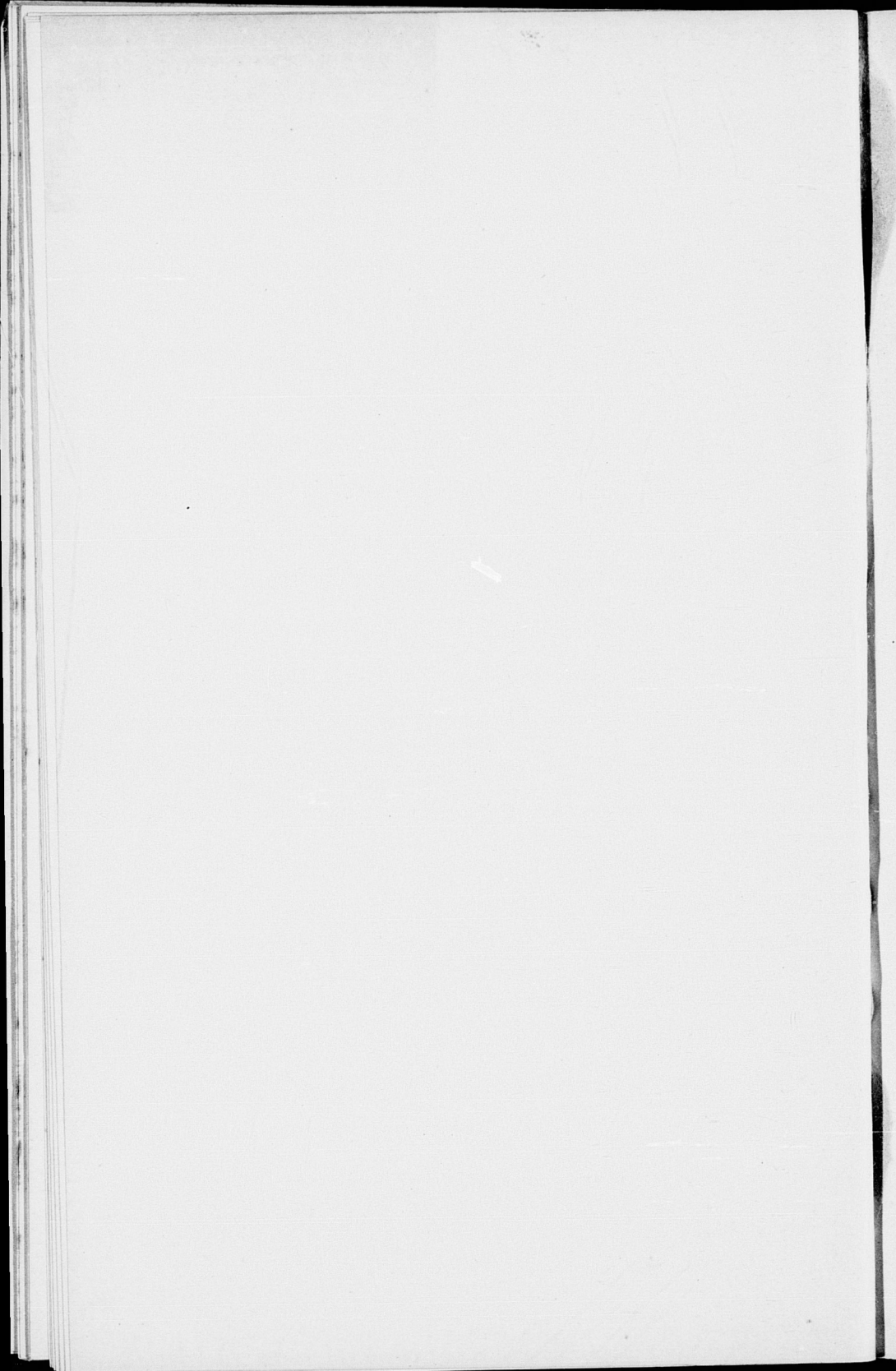
Belangrijk mag zulk een overzicht ook uit dien hoofde heeten, dat daaruit blijkt, hoezeer de briefwisseling in den loop der jaren zich allengs verplaatste. Komt in den aanvang M. MERSENNE op den voorgrond, naderhand verschijnen G. A. KINNER à LÖWENTHURN en GREGORIUS à ST. VINCENTIO en vooral ook FRANS VAN SCHOOTEN; terwijl deze in den loop van het derde deel overlijdt; in het tweede deel is er eene drukke briefwisseling met R. F. DE SLUSE, ISM. BOULLIAU, J. CHAPELAIN, en ook deze zullen wederom voor anderen moeten plaats maken. Voor den lateren biograaf van HUYGENS leveren deze overgangen zekere belangrijke gezichtspunten op.

Leiden, 24 Mei 1889.

D. BIERENS DE HAAN, *Voorzitter.*

H. A. LORENTZ, *Secretaris.*

V I J F D E R A

VAN DE

H U Y G E N S - C O M M I S S I E .

(Uitgebracht in de Vergadering van 28 November 1891).

Ten vervolge op en in aansluiting aan het Vierde Rapport der HUYGENS-Commissie (uitgebracht in de Vergadering van 25 Mei 1889), mogen, nu het Tome IV van de *Correspondance de* CHR. HUYGENS binnen kort het licht zal zien, over dezen arbeid eenige gegevens volgen.

Het derde Deel liep over het tijdvak 1660 en 1661, en hield 245 brieven, en nog 24 in het Supplement; het vierde Deel liep over de jaren 1662 en 1663, en hield 250 brieven, benevens nog 5 in het Supplement. Aan het vijfde Deel zijn wij begonnen; het zal de jaren 1664 en 1665 moeten bevatten.

De Deelen III en IV bevatten dus te zamen 495 brieven en 29 in de Supplementen: de beide eerste Deelen bevatten 702 brieven en 38 in de Supplementen. Dit geeft voor de vier eerste Deelen 1197 brieven en 67 in de Supplementen; dus 1264 brieven in het geheel.

Evenals vroeger, volg nu de lijst der personen in deze *Correspondance*, die aan HUYGENS geschreven hebben, of waaraan door HUYGENS geschreven is. Behalve deze komen er in Deel III nog 63 brieven, en in Deel IV 29 brieven voor, die niet tot de vorige behooren: dus te zamen 92. Dit maakt met de 110 der beide eerste deelen 202 brieven, die niet aan HUYGENS gericht, of door hem geschreven zijn. Dat deze brieven, ook waar zij van buiten onze verzamelingen stammen, van groot gewicht plegen te zijn bij de gewone briefwisseling, zal den lezer wel duidelijk gebleken zijn.

De nu volgende tabellen zijn op dezelfde wijze ingericht als in het Vierde Rapport : de tweede kolom bevat de namen der personen, de derde het aantal brieven door HUYGENS aan hen, de vierde kolom het aantal, door hen aan HUYGENS geschreven. Wanneer bij iemand beide deze kolommen waren ingevuld, dan is het cijfer dezer briefwisseling opgemaakt, door de cijfers dier beide kolommen op te tellen : men vindt ze in de eerste kolom.

Op die wijze is Tabel I voor Tome III, en Tabel II voor Tome IV opgemaakt, terwijl hetzelfde gedaan is voor de Deelen I—IV gezamenlijk in de Tabel III. Terloops zij nog opgemerkt, dat in Tabel III de eerste kolom soms kon ingevuld worden, waar dit in de vorige niet mogelijk was, en wel in het geval, dat de derde en vierde kolommen uit verschillende deelen over te nemen waren. Omgekeerd echter kan in de laatste regel van Tabel III de eerste kolom niet uit de derde en vierde ingevuld worden, omdat het hier verschillende personen geldt.

TABEL I. TOME III.

Briefwisseling.		van H.	aan H.
	A. Boddens		1
23	Ism. Boulliau	10	13
	R. Boyle		1
	C. Brunetti		4
	H. Bruno		2
	J. Buot		1
5	P. de Carcavy	3	2
	A. Cellarius	1	
	Chanut		1
19	J. Chapelain	5	14
	A. Colvius		1
	C. Dati	1	
	Ph. Doublet		3
	P. de Fermat		2
	B. de Frenicle de Bessy		2
4	du Gast	1	3
51		21	50

Briefwisseling.	van H.	aan H.
51	21	50
4 Gregorius à St. Vincentio.	1	3
P. Guisony		4
10 N. Heinsius	4	6
8 J. Hevelius	4	4
19 Constantyn Huygens, frère	9	10
Lodewijk Huygens	12	
G. A. Kinner à Löwenthurn.		1
10 Leopoldo de Medicis	5	5
21 R. Moray	6	15
Cl. Mylon.		1
M. A. Neuraeus.		1
H. Oldenburg.		2
Marianne Petit	1	
P. Petit		2
J. Reeves		2
3 D. Rembrandtsz van Nierop.	2	1
M. A. Ricci	1	
C. C. Rumphius.	1	
6 Fr. van Schooten	4	2
G. Schott.		1
R. F. de Sluse		3
R. Southwell		1
3 H. Stevin	1	2
3 A. Tacquet	2	1
10 M. Thevenot	5	5
J. van Vliet		1
3 J. Wallis	2	1
?		1
151	81	125

TABEL II. TOME IV.

Briefwisseling.	van H.	aan H.
A. Auzout.		1
3 Ism. Boulliau.	1	2
W. Brereton		1
3	1	4
	1*	

Briefwisseling.	van H.	aan H.
3	1	4
W. Brouncker		3
A. Bruce		3
P. de Carcavy		2
9 J. Chapelain	2	7
V. Conrart		1
Ph. Doublet		3
P. van der Faes		1
P. de Fermat		1
G. van Gutschoven		1
10 N. Heinsius	4	6
4 J. Hevelius	1	3
Th. Hobbes	2	
40 Constantyn Huygens, frère	24	16
62 Lodewijk Huygens	61	1
Susanna Huygens		1
2 Leopoldo de Medicis	1	1
H. L. H. de Monmor		3
37 R. Moray	18	19
H. Oldenburg		1
10 P. Petit	2	8
4 Is. de la Peyrère	1	3
M. A. Ricci		1
8 R. F. de Sluse	1	7
S. de Sorbière		1
5 M. Thevenot	1	4
J. van Vliet		3
J. de Witt	2	
?		1
194	121	105

TABEL III. TOME I—IV.

Briefwisseling.	van H.	aan H.
M. H. van Andel	1	
A. Auzout		1
Fr. Aynscom	1	
	2	1

Briefwisseling.

		van H.	aan H.
	D. van Baerle	2	1
		1	
3	E. Bartholin	1	2
6	Ch. Bellair	2	4
	A. de Bie	2	
4	A. Boddens	1	3
76	Ism. Boulliau	30	46
	R. Boyle		1
	W. Brereton		4
	W. Brouncker		3
	A. Bruce		3
6	C. Brunetti	1	5
12	H. Bruno	4	8
	J. Buot		1
	J. van der Burch	1	
	Calthof.	1	
23	P. de Carcavy	11	12
	A. Cellarius	1	
2	A. C. de Chambonnière	1	1
	Chanut.		1
55	J. Chapelain	17	38
11	A. Colvius	5	6
	N. Colvius.		1
2	B. Conradus	1	1
	V. Conrart		3
	L. van Coppenol.	1	
	S. Coster		1
	C. Dati.	1	
	Ph. Doublet		6
	A. Duyck	1	
	J. Elsevier.	1	
2	Etats-Généraux	1	1
	Etats de Hollande et de West-Frise.	1	
	P. van der Faes.		1
	P. de Fermat.		3
	B. de Frenicle de Bessy		2

Briefwisseling.		van H.	aan H.
202		88	158
7	du Gast	2	5
	Th. Gobert	1	
	J. Golius	2	
31	Gregorius à St. Vincentio. . . .	15	16
	P. Guisony		4
10	G. van Gutschoven	6	4
22	N. Heinsius	9	13
2	G. Hesius	1	1
	H. van Heuraet		2
22	J. Hevelius	10	12
	Th. Hobbes	2	
2	G. B. Hodierna	1	1
2	J. Hudde	1	1
14	Constantyn Huygens, père . . .	8	6
103	Constantyn Huygens, frère . . .	58	45
81	Lodewijk Huygens	80	1
	Philips Huygens.		2
	Susanna Huygens		2
	S. C. Kechelius à Hollenstein . .	1	
23	G. A. Kinner à Löwenthorn. . .	10	13
	D. van Leyden van Leeuwen. . .	1	
5	D. Lipstorp	3	2
13	Leopoldo de Medicis	7	6
18	M. Mersenne	8	10
	T. B. Mocchi	2	
4	H. L. H. de Monmor.	1	3
	H. du Mont	1	
58	R. Moray	24	34
23	Cl. Mylon.	8	15
	M. A. Neuraeus.		1
	Lady Newcastle		1
	H. Oldenburg.		3
	Chr. Otter.		1
4	R. Paget	1	3
6	Bl. Pascal.	1	5
652		352	370

Briefwisseling.

		van H.	aan H.
652		352	370
	Marianne Petit	1	
21	P. Petit	4	17
4	Is. de la Peyrère	1	3
	W. Pieck	1	
	J. Reeves		2
6	D. Rembrandtsz van Nierop . . .	4	2
	Mlle van Renesse	1	
2	M. A. Ricci	1	1
10	G. P. de Roberval	6	4
	C. C. Rumphius	1	
3	A. A. de Sarasa	2	1
118	Fr. van Schooten	63	55
	G. Schott		1
	D. Seghers	6	
78	R. F. de Sluse	24	54
	S. de Sorbière		1
	R. Southwell		1
	J. Stampioen		1
3	H. Stevin	1	2
12	A. Tacquet	6	6
	Tassin	2	
15	M. Thevenot	6	9
8	J. van Vliet	1	7
	J. de Vogelaer	1	
	J. van Vondel		2
23	J. Wallis	11	12
	J. Wiesel		3
4	J. de Witt	2	2
	J. de Wijck		1
	son Cousin	1	
	Mlle	1	
	?	4	2
959		503	559

En nu kunnen wij ook gemakkelijk een overzicht geven van de wederzijds niet-beantwoorde brieven, alsmede van het

aantal personen, met wie HUYGENS in briefwisseling stond.

TOME III.

Brieven . . . 245	A. van HUYGENS 81 brieven.
Supplement . 24	B. aan HUYGENS 125 »
—	C. buiten HUYGENS om . 63 »
269	269 brieven.

Personen :

A. aan 22 personen, in briefwisseling 16, niet beantwoord 6.
B. van 37 » » » 16, » » 21.
aantal personen $22 + 37 - 16 = 43 = 16 + 6 + 21$.

Brieven :

A. 75 + niet beantwoord 6
B. 87 + » » 38
162 + niet beantwoord 44 = 206 = 81 + 125.

TOME IV.

Brieven . . . 250	A. van HUYGENS 121 brieven.
Supplement . 5	B. aan HUYGENS 105 »
—	C. buiten HUYGENS om . 29 »
255	255 brieven.

Personen :

A. aan 14 personen, in briefwisseling 12, niet beantwoord 2.
B. van 29 » » » 12, » » 17.
aantal personen $14 + 29 - 12 = 31 = 12 + 2 + 17$.

Brieven :

A. 117 + niet beantwoord 4
B. 77 + » » 28
194 + niet beantwoord 32 = 226 = 121 + 105

Doen wij nog hetzelfde voor de vier deelen te zamen, dan komen wij, met behulp van Tabel III tot de volgende uitkomsten.

TOME I—IV.

Brieven 1197
Supplementen 67
1264

A. van HUYGENS. . . . 503 = 173 + 128 + 81 + 121 br.

B. aan HUYGENS. . . . 559 = 148 + 181 + 125 + 105 »

C. buiten HUYGENS om. 202 = 62 + 48 + 63 + 29 »

$$1264 = 383 + 357 + 269 + 255 \text{ br.}$$

Personen :

A. aan 78 personen, in briefwisseling 46, niet beantwoord 32.

B. van 77 » » » 46, » » 31.

aantal personen $78 + 77 - 46 = 109 = 46 + 32 + 31$.

Brieven :

A. 462 + niet beantwoord 41

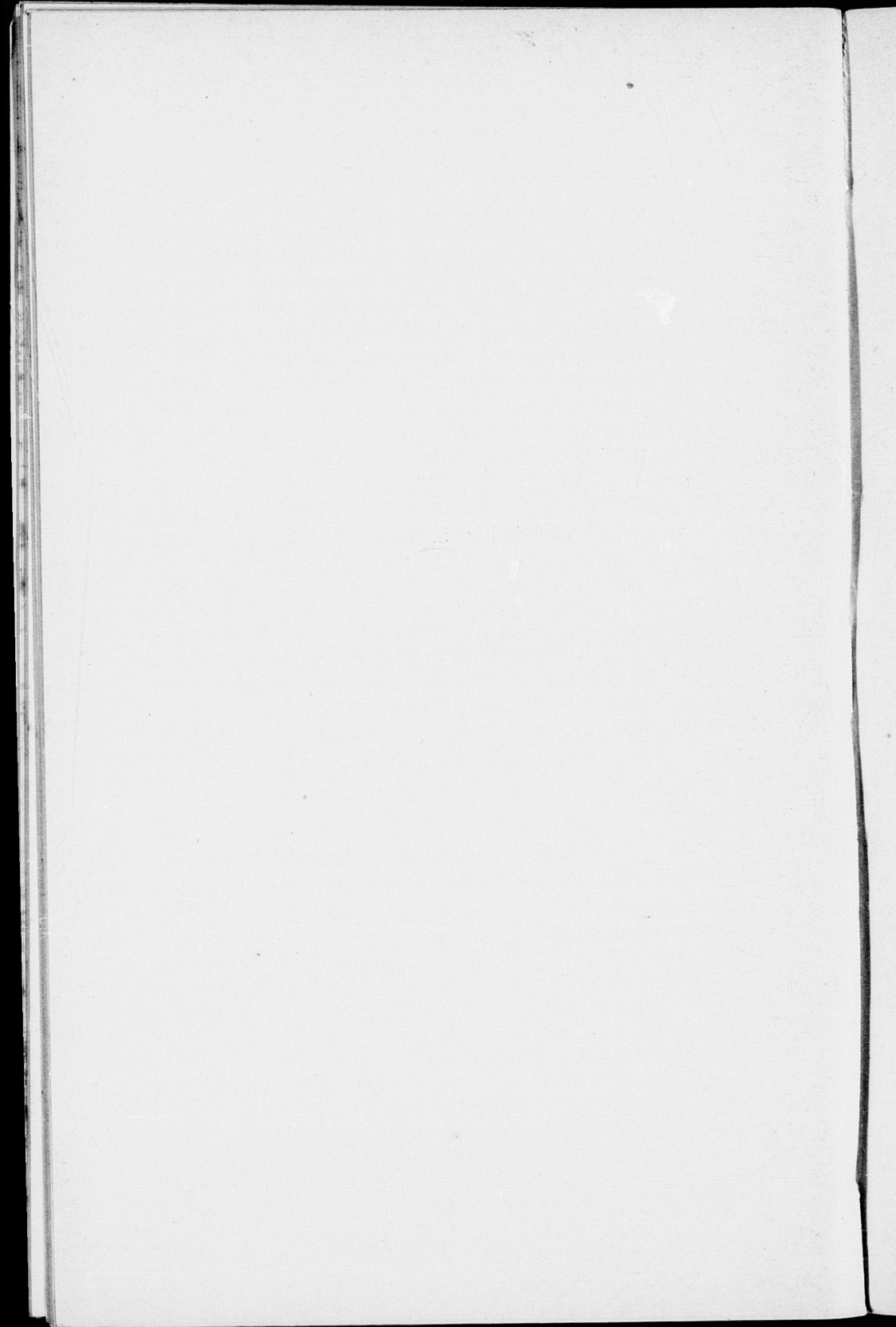
B 501 + » » 58

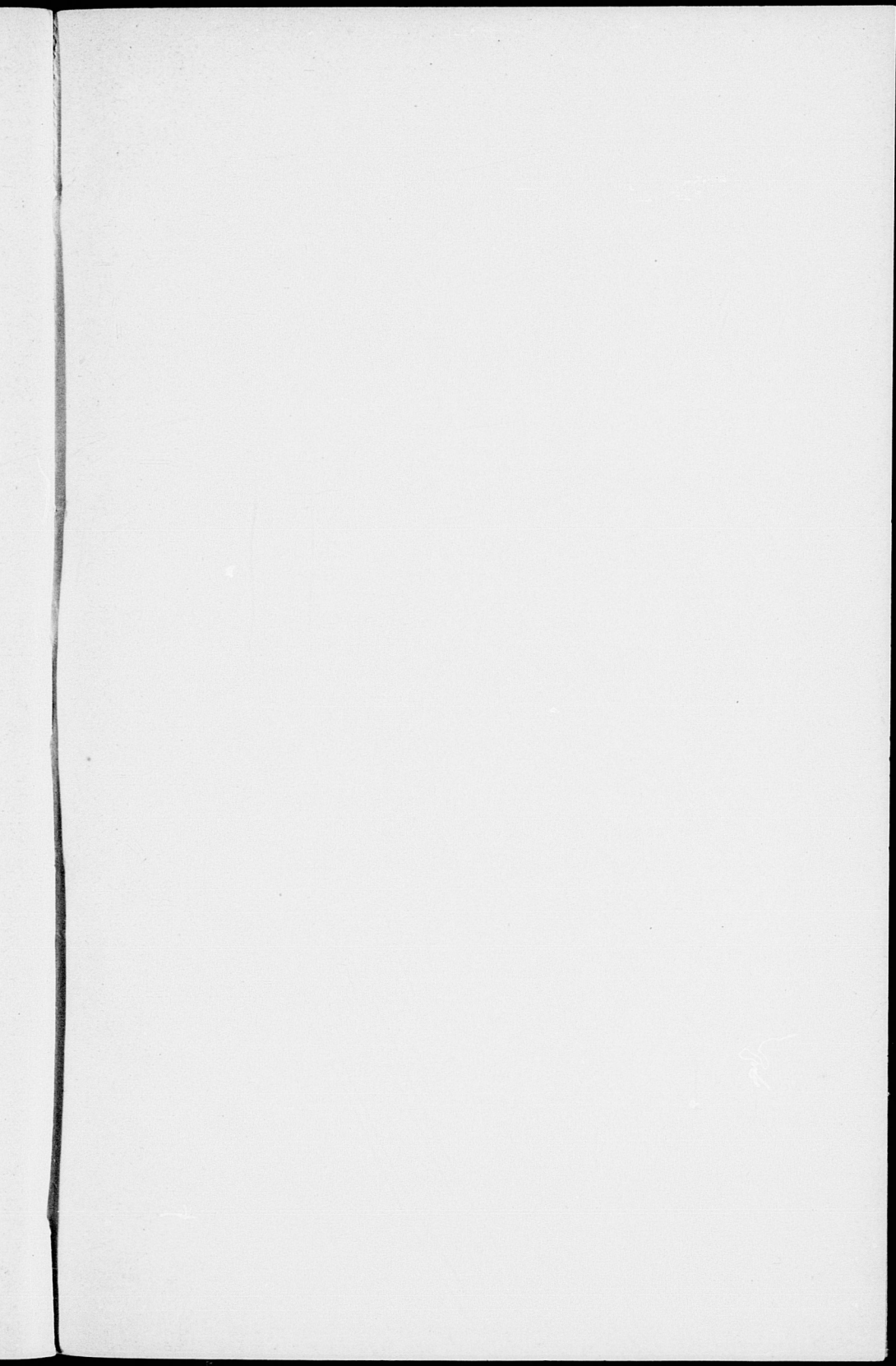
$$963 + \text{niet beantwoord } 99 = 1062 = 503 + 559.$$

Ook omtrent verandering in de briefwisseling valt hier het een en ander op te merken. ISM. BOULLIAU, die nog in Deel III 23 wederzijdsche brieven opleverde, vervalt bijna in Deel IV mede wegens het verblijf van HUYGENS in Parijs; hetzelfde is met CHAPELAIN het geval. Daarentegen treedt, om dezelfde reden, de briefwisseling met zijn broeders CONSTANTYN en LODEWIJK, reeds in Deel III, maar vooral in Deel IV op den voorgrond. DE SLUSE wordt hier vervangen door R. MORAY, die met HUYGENS handelt over hetgeen er in Gresham College, later de Royal Society, voorvalt; terwijl daarbij WALLIS bijna geheel wegvalt. Bij PETIT is de briefwisseling grootendeels slechts van diens zijde. THEVENOT komt nu te voorschijn. Met HEINSIUS en HEVELIUS is de briefwisseling tamelijk standvastig; met OLDENBURG is zij aan het begin.

D. BIERENS DE HAAN.

Voorzitter.

1155040

